

Non-paper Slovenskej republiky

k otázke digitálnych platforiem a kolaboratívnej ekonomiky

Na základe stratégie Európskej komisie sa v EÚ začína formovať digitálny jednotný trh (DSM), v rámci ktorého budú môcť jednotlivci a podniky bezproblémovo využívať elektronické služby a vykonávať činnosti online podľa pravidiel spravodlivej hospodárskej súťaže a s vysokou úrovňou ochrany spotrebiteľov **bez ohľadu na ich štátnu príslušnosť alebo miesto pobytu**. Digitálny jednotný trh je odpoveďou na zaostávanie Európy v oblasti budovania globálnych digitálnych platforiem ako Google, Facebook a Amazon spôsobené predovšetkým **neharmonizovaným regulačným prostredím členských štátov**, ktoré nedostatočne podporuje trhové možnosti a vznik inovatívnych a disruptívnych riešení progresívnych podnikov v rámci celého európskeho priestoru. Ochrana osobných údajov a súkromia, ktorá v Európe predstavuje základné právo, sa už viac nevníma ako problém, ale ako konkurenčná výhoda a príležitosť na nové inovácie.

Slovensko víta stratégiu digitálneho jednotného trhu, ktorú vnímame ako **príležitosť pre svoj rozvoj**. Pre malú krajinu s otvorenou ekonomikou je dôležité, aby dokázala svoje služby a produkty umiestňovať na čo najväčšom trhu a podporiť tak globálne ambície malých a stredných podnikateľov. Iniciatíva digitálneho jednotného trhu môže slúžiť ako potrebný impulz pre naštartovanie rozvoja informačnej spoločnosti aj mimo verejnej správy. Tým sa prispeje nielen k rastu digitálnej ekonomiky na Slovensku, ale aj všetkých priemyselných odvetví, ktoré prostredníctvom informačných technológií prejdú zásadnou transformáciou. Subjekty, ktoré dokážu tvoriť najkvalitnejší digitálny obsah popri štandardných spotrebiteľských tovaroch a poskytovať najlepšie služby získajú enormný priestor na trhu, pričom budú využiť sieťové efekty a efekt nulových marginálnych nákladov.

Otázka digitálnych platforiem

Digitálne platformy prinášajú veľa prínosov a inovácií spotrebiteľom aj dodávateľom vyplývajúcich z digitalizácie a jednoduchosti kopírovania a šírenia obsahu. Víťame dosahované technologické a biznis inovácie, na druhej strane však musíme nastaviť systém tak, aby boli dostatočne adresované obavy: zo spôsobu zberu a využívania získaných dát digitálnymi platformami, z ich silnej vyjednávacej pozície v porovnaní s ich klientmi, ktorá sa môže odraziť v ich diskriminačných obchodných podmienkach najmä pre malé a stredné podniky (MSP), z podpory ich vlastných služieb na úkor konkurentov a z netransparentných cenových politík alebo obmedzení týkajúcich sa stanovovania cien a podmienok predaja. Nastupujúca kolaboratívna ekonomika prinesie výrazné zmeny: okrem pozitívnych vplyvov, nových služieb a produktov a vytvorenia hodnôt pôjde aj o zásadné zmeny trhu práce v dôsledku nástupu riešení využívania dát a umelej inteligencie, ale i zvýšených nárokov na flexibilitu z dôvodu nárastu zdieľania zdrojov a kapitálovej štruktúry hospodárstva.

Naším hlavným zámerom je nájsť riešenia, ktoré podporia rast inovácií a zavedenie jasných a presných pravidiel vhodných pre digitálnu ekonomiku. Pre Slovensko je zároveň dôležité, aby dané riešenia nemali negatívny vplyv na zamestnanosť, ale naopak ju podporovali. Z funkčného pohľadu je tiež kľúčový aspekt využívania dát, ktoré spracúvajú digitálne platformy v prospech všetkých aktérov trhu.

Hlavné identifikované priority

Pohľad podnikateľa:

- **Maximalizácia pozitívnych dopadov pre podnikateľov (najmä MSP)** ich zapojením do globálneho trhu produktov a služieb digitálnej ekonomiky prostredníctvom služieb digitálnych platforiem. Pozitívne dopady môžeme dosiahnuť, ak vyriešime aktuálne problémy, ktoré spôsobujú digitálne monopoly, zabezpečíme férovú hospodársku súťaž a umožníme nastavenie pravidiel tak, aby boli jasné autorské práva a vzťahy medzi platformami a dodávateľmi. Týka sa to najmä nespravodlivého nastavovania nákupných a predajných cien a špecifických zmluvných podmienok, ktoré sú voči MSP zo strany platforiem uplatňované. Vznikajúce sieťové efekty tiež vytvárajú bariéry, keď je pre MSP náročné zmeniť platformu, cez ktorú dochádza k poskytovaniu služieb. Veríme, že je potrebné zabezpečiť možnosť jednoduchého prechodu medzi platformami. Požadujeme, aby všetci MSP mali prístup k službám pre platformy za rovnakých a transparentných podmienok v celom digitálnom jednotnom trhu a aby bola eliminovaná diskriminácia prístupu k službám platformy. Služby platformy musia byť transparentné, konzistentné a predvídateľné, aby im bolo možné pri podnikaní dôverovať. Ak platformy vytvárajú API pre ďalších podnikateľov (a ďalšie platformy), je potrebné aby existovala záruka stability takejto služby, aby sa podnikateľ mohol na jej charakter spoľahnúť a aby zmeny nemohli prebiehať bezdôvodne s cieľom obmedziť konkurenciu. Samostatnou kapitolou tiež zostáva otázka správne nastaveného prístupu k portabilite dát medzi platformami aj z pohľadu podnikateľov.
- **Zlepšenie digitálnych zručností a schopností:** je potrebné aktívne informovať občanov a MSP o nastávajúcich zmenách a pripraviť programy školení, pomocou ktorých získajú presnú predstavu o príležitostiach a možnostiach vyplývajúcich z digitálneho jednotného trhu. Dôležité je zabezpečenie dostatočnej úrovne vzdelania a odbornej prípravy občanov, aby mali dostatočné schopnosti uplatniť sa a realizovať v digitálnej dobe a vedieť kriticky hodnotiť kvalitu a relevantnosť dostupného digitálneho obsahu.

Pohľad spotrebiteľa:

- **Rozšírenie ponuky služieb pre spotrebiteľov:** Služby platforiem musia byť dostupné pre všetky krajiny Európskej únie za rovnakých podmienok. Dôležitá je transparentnosť, sloboda a nediskriminačný výber služieb z viacerých možností a jasné zrozumiteľné pravidlá ich používania. Podporujeme nárast zdravej konkurencie na úrovni platforiem. Očakávame riešenie problémov ako:
 - transparentnosť výsledkov vyhľadávania (vrátane platených odkazov a/alebo reklamy),
 - poskytovanie digitálneho obsahu na základe proprietárneho algoritmu zohľadňujúceho názory a preferencie používateľa, čo môže viesť k neobjektívnej informovanosti a názorovej manipulácii,
 - konzistentnosť a predvídateľnosť služieb,
 - spôsob, akým platformy používajú zhromaždené informácie,
 - ochrany spotrebiteľa.
- Podporujeme tiež **zlepšenie manažmentu osobných údajov prostredníctvom princípov informačného seba-vedomenia.** Je potrebné zabezpečiť, aby údaje spotrebiteľa boli medzi platformami prenositeľné v otvorenom formáte (princíp portability dát). Spotrebiteľ by tak nebol uzamknutý v jednej platforme, ale mohol by so svojimi dátami prechádzať medzi rôznymi platformami, čo by zvýšilo transparentnosť a kvalitu služieb. Platformy by mali umožniť

spotrebiteľom prístup ku všetkým údajom, ktoré o nich zbierajú, prostredníctvom nástrojov Personal information management system (PIMS). Spotrebiteľ by mal mať právo rozhodnúť, akým spôsobom bude s dátami o ňom nakladané. Na dáta sa pozeráme ako na vzácny zdroj, ktorý je možné v digitálnej ekonomike správne a informovane využívať. Je dôležité si uvedomiť, že takéto technologické požiadavky môžu urýchliť pokrok a vyvolať tlak po inováciách a zároveň zvýšiť možnosti výberu pre spotrebiteľov v digitálnej ekonomike.

Pohľad digitálnej ekonomiky:

- **Urýchlenie vzniku platforiem v nových prioritných oblastiach:** očakávame inovatívne pravidlá v ekonomike, ktoré podporia vznik nových európskych hráčov digitálnych platforiem s globálnym dosahom, ktoré budú konkurovať čínskym, indickým a americkým trhom. Je dôležité zabezpečiť, aby nové platformy v tradičných oblastiach ako zdravotníctvo, školstvo, doprava či priemysel vznikali bez problémov a bariér a aby boli umožňované disruptívne biznis modely. Pre Slovensko je tiež dôležité nastavenie pravidiel tak, aby malé a stredné podniky boli schopné vytvárať inovácie v oblastiach Smart Industry, dokázali využívať platformy a prosperovali na vysoko konkurenčnom digitálnom jednotnom trhu. Znamená to, že potrebujeme vytvoriť priaznivé podmienky pre vznik a rozvoj digitálnych platforiem, k čomu dokáže prispieť najmä dynamické podnikateľské prostredie.
- **Podpora čo najrýchlejšieho rozvoja kolaboratívnej ekonomiky:** v hľadaní nových ekonomických a sociálnych modelov je kľúčové nastavenie vhodnej rovnováhy medzi flexibilitou a spoľahlivosťou. Je preto dôležité správne nastaviť, interpretovať a vymáhať pravidlá tak, aby boli v súlade s takýmito zmenami a podporili inkluzívne fungovanie spoločnosti a rast možností pre všetkých občanov a podnikateľov, ako i väčšiu variabilitu a atraktivnosť pracovných a zárobkových príležitostí a podporili tak pozitívnu sociálnu transformáciu spoločnosti. Pre fungovanie kolaboratívnej ekonomiky je potrebné zabezpečiť legálnosť príjmov zo zdieľania, čo predpokladá nový koncept zákonníka práce, kde by bolo možné pracovať na živnosť pre aktivity v kolaboratívnej ekonomike (jazdy autom, technické a odborné práce, prenájom bytov). Zdieľaním zdrojov v kolaboratívnej ekonomike je nutné nanovo definovať vlastnícke právo poskytovateľa služieb ako aj zodpovednosť. Zmazáva sa tiež hranica medzi podnikateľom a spotrebiteľom, preto je nutné vyhodnotiť, kedy treba uplatňovať platné regulácie pre ochranu práv zamestnanca alebo pre zdanenie podnikateľskej činnosti.

Navrhovaný prístup

Funkčný mechanizmus pre vymáhanie pravidiel

Najvyššiu prioritu má otázka správneho a dôsledného vymáhania pravidiel. Podporujeme **vznik funkčného celoeurópskeho mechanizmu:** od vhodného spôsobu monitoringu trhu a podávania podnetov (napríklad využitím nástrojov crowd-sourcingu), až po zlepšenie vymáhania vďaka rozšíreniu právomocí súčasných regulačných orgánov a zavedeniu systému koordinácie medzi zapojenými aktérmi. Je potrebné stanoviť jasné pravidlá pre udeľovanie ratingov platformami.

Aktívne riešenie otázky digitálnych platforiem

Pre Slovensko je kľúčové, aby pomenované **priority boli adresované čo najrýchlejšie** a aby výsledkom bol vznik jasného a prehľadného regulačného rámca. Víťame pripravovanú analýzu Európskej komisie, ktorá dôkladne zväži všetky možnosti. **Na základe súčasných znalostí sa prikláňame k variante využitia selektívneho prístupu na základe riadnej definície predmetných platforiem (predpokladáme, že v jednotlivých sektoroch sa budú riešiť rôzne problémy) a riadneho preskúmania trhu respektíve jeho zlyhávania. Aj keď priority by mali mať úpravy životného cyklu osobitej legislatívy (lex specialis), je potrebné zväžiť aj použitie**

horizontálnych nástrojov (lex generalis). Podľa nášho názoru predstavujú platformy unikátny fenomén digitálnej ekonomiky, vďaka sieťovým efektom, zhromažďovaniu veľkého množstva dát a takýto postup by mohol zabezpečiť lepšie nástroje pre reakciu na nové trendy. Pre prehľadnosť riešení navrhujeme, aby bol vytvorený dynamický model regulácií (dostupný na webovom sídle), ktorý by znázornil všetky dotknuté problémy a umožnil verejnosti sledovať ich riešenie.

Na budúcnosť orientovaná definícia digitálnej platformy

Pri definícii digitálnej platformy odporúčame zvážiť čo najširší záber, najmä vo vzťahu k novým platformám, ktoré vznikajú v oblastiach ako zdravotníctvo, školstvo, doprava a priemysel tak, aby v definícii bolo možné pokryť platformy poskytujúce služby v kolaboratívnej ekonomike, ale aj vyhľadávacie nástroje, sociálne siete, obchody s aplikáciami a platformy na zdieľanie vedomostí a médií a podobne. Pri definovaní digitálnej platformy je potrebné spomenúť i platformy, ktoré primárne negenerujú zisk (napríklad vzdelávacie systémy, Wikipedia, GitHub). Nastavenie pravidiel by malo brať do úvahy veľkosť a trhovú podiel platformiem.

Zjednodušenie a zlepšovanie súčasného stavu

Pri návrhu riešení problémov uprednostňujeme **zjednodušovanie súčasných regulácií** tam, kde je to možné. Iniciatívy digitálneho jednotného trhu vnímame ako príležitosť prispôbiť regulačné rámce digitálnej dobe a eliminovať duplicitné pravidlá. Všetky nové návrhy musia byť dôkladne vyhodnotené. Podporujeme najmä celoeurópske riešenia a elektronickú podporu pre preukazovanie zhody s reguláciami. Nové pravidlá by tak mali viesť k harmonizácii. Očakávame odbúranie nadbytočných regulácií, ktoré vznikli na národnej úrovni nad rámec európskej regulácie.

Využívanie dát z platformiem pre lepšie rozhodovanie vo verejnej správe

Vítame návrhy, aby dáta, ktoré zhromažďujú platformy, boli poskytované v anonymizovanej podobe za účelom hodnotenia dopadov regulácií a v prospech verejného blaha. Dáta by mali byť dostupné v otvorenom formáte aj pre použitie širokou verejnosťou a na výskumné účely. Súhlasíme s názorom, že digitálne platformy prinášajú potenciál pre lepšie sledovanie verejného záujmu. Digitálne platformy môžu v budúcnosti prispieť k zjednodušeniu pravidiel svojím vplyvom na fungovanie trhu a jeho transparentnosti (napríklad systémom reputácie podnikov a spotrebiteľov).

Dynamické regulácie

Podporujeme zavedenie dynamických regulácií. Prostredie online platformiem sa rapídne mení, a preto si vyžaduje právny rámec, ktorý dokáže dostatočne rýchlo a flexibilne reagovať na zmeny. Zámerom bude pri každej regulácii presne definovať účel, kvôli ktorému vzniká a verejný záujem, ktorý plánuje chrániť. Definovanie jasného účelu umožní dozorným orgánom povoliť väčšiu voľnosť regulovaným subjektom pri vykonávaní konkrétnych opatrení za predpokladu, že sa dosahuje stanovený cieľ regulácie. Dôležité však je, aby pravidlá boli posudzované a vymáhané rovnakým spôsobom v celej Európskej únii.